

บทความวิชาการ

การประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ Objective Structured Clinical Examination (OSCE)

Evaluation of Nursing Practice by the Objective Structured Clinical Examination (OSCE)

นิจวรรณ วีรวัฒน์นอม ค.ด. (Nitjawan Weerawatthanodom, Ph.D.)¹บังอร ศิริสกุลไพศาล พย.ม. (Bangorn Sirisakulpaisal, M.N.S)²ชญัญวลัย ชัยรัตน์ ศษ.ม. (Thayawalai Chairat, M.E)³พัชรินทร์ บางท่าไม้ วท.ม. (Patcharin Bangthamai, M.S)⁴

Received: Dec 25, 2019

Revised: Jan 24, 2020

Accepted: Jan 28, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดย OSCE เนื่องจากการจัดการศึกษาวิชาชีพพยาบาล มีเป้าหมายสำคัญคือ การพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถตัดสินใจทางคลินิก และสามารถประยุกต์ความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้บัณฑิตต้องมีทักษะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ 6 ด้าน โดยเฉพาะทักษะด้านการปฏิบัติทางวิชาชีพนั้นมุ่งพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะปฏิบัติการพยาบาลและมีการตัดสินใจทางคลินิกที่ถูกต้อง การประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดย OSCE เป็นวิธีการประเมินที่มีมาตรฐานครอบคลุมการวัดระดับความรู้ ทักษะการปฏิบัติ และการตัดสินใจตามสถานการณ์ที่กำหนด การประเมินวิธีนี้มีหลักการที่สำคัญคือ การกำหนดทักษะที่ประเมินต้องวิเคราะห์ผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษา สร้างสถานการณ์จำลองที่สอดคล้องกับทักษะที่กำหนด จัดทำ/ทบทวนแบบประเมิน กำหนดสถานที่สอบที่เหมาะสม ทำความเข้าใจทีมผู้สอน เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา ดำเนินการสอบโดยแบ่งเป็นสถานีย่อยอย่างน้อย 2 สถานีในแต่ละทักษะ เพื่อให้เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา การประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดย OSCE เป็นวิธีการประเมินที่ดีของการศึกษาภาคปฏิบัติ เพื่อประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลหรือวัดความรู้รอบตัวของนักศึกษาในการเลื่อนชั้นปีหรือสำเร็จการศึกษา นอกจากนี้ ควรจัดให้มีการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ OSCE ก่อนขึ้นฝึกภาคปฏิบัติ เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนฝึกภาคปฏิบัติและสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานของนักศึกษา และเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นของนักศึกษาให้มีสมรรถนะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ มีทักษะปฏิบัติการพยาบาล มีการตัดสินใจทางคลินิกที่ถูกต้องเหมาะสมตามมาตรฐานการเรียนรู้ และให้การพยาบาลที่มีคุณภาพต่อไป

คำสำคัญ: การประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาล, การประเมินโดย OSCE

¹Corresponding author พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ (ด้านการสอน) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรี Email: nitjawan1@gmail.com

^{2,3,4} พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ (ด้านการสอน) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรี, Email: ²bangornmuay@gmail.com,

³Tboonprasithi@gmail.com, ⁴patcharin1919@gmail.com

Boromarajonani College of Nursing, Changwat Nonthaburi, Nonthaburi, Thailand

Abstract

This article aimed to summarize and share our knowledge in the evaluation of nursing practice using Objective Structured Clinical Examination (OSCE) because the ultimate goal of professional nursing program is to equip students with critical thinking skill, clinical decision-making, and effective application of theories into practice. In addition, the graduate needs to attain 6 skills set by the Thai Qualifications Framework for Higher Education, particularly nursing practice and accurate clinical decision-making. The evaluation of nursing practice using OSCE, a standard assessment encompassing evaluation of knowledge, practical skills and decision-making, is required. The evaluation method requires an important principle, skill designation. The skill includes analyzing student learning outcomes, creating simulation situations relevant to skills required, creating/reviewing assessment forms, determining the appropriate exam location, team meeting to get teaching team, staff, and students aligned. The examination is divided into at least 2 sub-stations in each skill to be sufficient for the number of students. The OSCE is a good assessment method in practicum field to comprehensively evaluate students' knowledge before moving to the higher year or graduation. In addition, the OSCE should be evaluated prior to the practicum training. The reason is to build confidence in nursing practice and to develop the necessary skills among students. Nursing students need to achieve nursing competency in accordance with the national higher education qualifications standards. Also, enhancement of appropriate nursing skills in accordance with learning standards and quality in nursing is required.

Keywords: evaluation of nursing practice, OSCE assessment

บทนำ

การพยาบาลเป็นศาสตร์และศิลปะของการดูแล ผู้รับบริการแบบองค์รวมด้วยความเอื้ออาทร มีคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้ศาสตร์ทางการพยาบาลและศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องตามมาตรฐานวิชาชีพ คำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น พันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ภายใต้กฎหมายและจรรยาบรรณวิชาชีพ มีความรับผิดชอบ ให้ผู้รับบริการมีภาวะสุขภาพที่ดีตามสภาวะของแต่ละบุคคล การจัดการศึกษาวิชาชีพพยาบาลจึงต้องให้นักศึกษาสามารถประยุกต์ความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติกับผู้รับบริการทางสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ใช้บัณฑิตมีความพึงพอใจ ต่อคุณภาพของบัณฑิต ดังนั้นการจัดการศึกษาพยาบาลมี

เป้าหมายที่สำคัญคือ การพัฒนานักศึกษาให้มีศักยภาพในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถตัดสินใจทางคลินิก เพื่อนักศึกษาสามารถให้การพยาบาลผู้รับบริการได้อย่างมีคุณภาพ เนื่องจากวิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพเชิงปฏิบัติ การฝึกปฏิบัติการพยาบาลในคลินิกเป็นสมรรถนะที่สำคัญของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ดังนั้น หัวใจของการจัดการศึกษาสาขาพยาบาลศาสตรบัณฑิต คือ การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ มุ่งให้นักศึกษาเกิดทักษะการปฏิบัติทางการพยาบาลที่สามารถนำไปใช้กับผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ได้ยึดตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualification Framework for higher education: TQF)¹ บัณฑิต

ที่สำเร็จการศึกษาต้องมีผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะปัญญา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ ด้านทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ สำหรับทักษะด้านการปฏิบัติทางวิชาชีพนั้นมุ่งพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะการปฏิบัติการพยาบาลและมีการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้สามารถให้การพยาบาลอย่างมีคุณภาพ จึงทำให้ต้องเลือกวิธีการประเมินทักษะปฏิบัติที่เหมาะสมกับวิธีการจัดการเรียนการสอน ซึ่งการประเมินทักษะปฏิบัติทางคลินิกเป็นวิธีการหนึ่งในการประเมินทักษะปฏิบัติที่สำคัญ เพราะการประเมินขณะนักศึกษาปฏิบัติจริงทำให้นักศึกษาเกิดความมั่นใจในการพยาบาล การประเมินทักษะปฏิบัติการทางคลินิกที่เหมาะสมคือ การประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ OSCE (The Objective Structured Clinical Examinations) ซึ่งเป็นวิธีการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลที่มีมาตรฐานสามารถสะท้อนให้เห็นสมรรถนะของนักศึกษาอย่างชัดเจน²

การประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ OSCE (The Objective Structured Clinical Examinations) เป็นวิธีการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลที่สามารถแยกแยะระดับความรู้ของนักศึกษารายบุคคลได้อย่างแท้จริง เป็นวิธีการประเมินผลที่ครอบคลุมการวัดระดับความรู้ ทักษะการปฏิบัติ และการตัดสินใจในการดูแลพยาบาลผู้รับบริการตามสถานการณ์ที่กำหนด² ปัจจุบันวิชาชีพพยาบาลเริ่มมีการนำวิธีการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดย OSCE มาใช้มากขึ้น ซึ่ง Hosseini, Fatehi, Eslamaian และ Zamani³ กล่าวว่า การประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดย OSCE เป็นวิธีการประเมินที่สามารถนำมาใช้สอบภาคปฏิบัติได้ดี โดยเฉพาะทางการแพทย์และการพยาบาล ดังนั้น วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรี ในฐานะสถาบันการศึกษาที่ผลิตบุคลากรพยาบาล จึงเล็งเห็นความสำคัญของการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดย OSCE ซึ่งเป็นการประเมินทักษะปฏิบัติก่อนเลื่อนชั้นปี เพื่อให้นักศึกษามีผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ มีทักษะปฏิบัติการพยาบาล และมีการตัดสินใจทางคลินิกที่ถูกต้องเหมาะสมตามผลลัพธ์การเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีที่กำหนด

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดย OSCE นำเสนอในประเด็นแนวคิดการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ OSCE ประกอบด้วย หลักการสำคัญของการประเมินด้วย OSCE ลักษณะเด่นของข้อสอบ OSCE ข้อจำกัดของ OSCE ขั้นตอนและวิธีการใช้ OSCE และการประยุกต์ใช้การประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ OSCE สาขาวิชาการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดนนทบุรี

แนวคิดการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ OSCE (The Objective Structured Clinical Examinations)

OSCE เป็นที่รู้จักกันครั้งแรกเมื่อถูกใช้เป็นวิธีการประเมินความสามารถทางคลินิกขั้นพื้นฐานของนักศึกษาแพทย์ ในปี ค.ศ. 1972 โดย Harden และ Gleason⁴ ได้ให้คำจำกัดความของ OSCE ไว้ว่า “an approach to the assessment of clinical competence in which the components of competence are assessed in a planned or structured way with attention being paid to the objectivity of examination” เดิมเรียก “structured clinical examination” เป็นวิธีการที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือการประเมินผลการปฏิบัติงาน มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อให้การประเมินผลทักษะทางคลินิกมีความถูกต้องและเชื่อถือได้ด้วยการควบคุมความลำเอียงที่มีกพบในการประเมินผลความสามารถทางคลินิกด้วยวิธีการแบบอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะการออกแบบเครื่องมือการประเมินทักษะการปฏิบัติทางคลินิกที่เหมาะสมจะช่วยให้สามารถประเมินทักษะปฏิบัติทางการพยาบาลได้อย่างถูกต้อง การจัดการเรียนการสอนพยาบาลในปัจจุบันจึงนำ OSCE มาใช้เพื่อประเมินความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างเหมาะสมนั่นคือ การกำหนดองค์ประกอบของทักษะทางคลินิกออกมาให้ชัดเจน เช่น การซักประวัติ การตรวจร่างกาย การแปลผลทางห้องปฏิบัติการ เป็นต้น และมีรูปแบบการประเมินผลที่มีการวางแผนล่วงหน้าอย่างมีหลักเกณฑ์แน่นอน โดยการสร้าง checklist สำหรับให้คะแนนในการสอบ จะมีการแบ่งเป็นข้อย่อย 10-20 ข้อ ตามทักษะที่ต้องประเมิน

ทักษะทางคลินิก (clinical skill) โดยทั่วไปประกอบด้วย การซักประวัติ การตรวจร่างกาย การแปลผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ การทำหัตถการ รวมไปถึงทักษะการสื่อสาร การให้ข้อมูล ซึ่งในอดีตการประเมินผลทักษะเหล่านี้มักทำ โดยการสังเกตจากการปฏิบัติงาน หรือการสอบปากเปล่า บางครั้งเรียกว่าการสอบรายยาว ข้อดีของการสอบเหล่านี้คือมาตรฐานของข้อสอบและการให้คะแนนซึ่งมีความเป็น subjective สูง คือ ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจเฉพาะบุคคลของผู้ให้คะแนนค่อนข้างมาก ทำให้มีความน่าเชื่อถือของคะแนนน้อย นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเรื่องความครอบคลุมของเนื้อหาข้อสอบ เนื่องจากการสอบแต่ละข้อมักใช้เวลานาน ทำให้มีจำนวนข้อสอบไม่มากพอที่จะครอบคลุมของเนื้อหาได้ทั้งหมด

ในปี ค.ศ. 1972 Harden และ Gleeson ได้เสนอการประเมินทักษะทางคลินิกในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า OSCE เป็นครั้งแรก ปรับปรุงให้การออกข้อสอบครอบคลุมทักษะทางคลินิกที่สำคัญโดยการแบ่งการสอบเป็นข้อย่อย ๆ และมีการให้คะแนนที่มีเกณฑ์ชัดเจนเพื่อให้มีความเที่ยงตรงมากขึ้น จากการศึกษาในระยะต่อมาพบว่าข้อสอบ OSCE มีความน่าเชื่อถืออยู่ในเกณฑ์ ในปัจจุบันจึงมีการใช้การสอบแบบ OSCE เพื่อประเมินทักษะทางคลินิกอย่างกว้างขวาง⁴

หลักการสำคัญของการประเมินด้วย OSCE

การประเมินทักษะด้วย OSCE เป็นวิธีการประเมินผลที่มีความสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนการสอนในคลินิก มุ่งให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ หลักการสำคัญของการประเมินผลประกอบด้วย สถานีสอบ (station) สถานการณ์จำลอง (clinical relevance) วัตถุประสงค์การทดสอบ (relative objectivity) รูปแบบโครงสร้าง (structured format) และความยืดหยุ่น (flexibility)⁴

1. สถานีสอบ (station) การประเมินทักษะด้วย OSCE จะประกอบด้วยสถานีสอบหลาย ๆ สถานี ซึ่งผู้เข้าสอบจะหมุนเวียนไปทดสอบตามสถานีต่าง ๆ ตามที่กำหนด โดยแต่ละสถานีจะมีเป้าหมายเพื่อทดสอบเพียงหนึ่งหรือสองสมรรถนะเท่านั้น แต่ละสถานีจะให้เวลาแก่ผู้เข้าสอบประมาณ 5-20 นาที ขึ้นอยู่กับทักษะที่ต้องการประเมิน

2. สถานการณ์จำลอง (clinical relevance) การประเมินทักษะด้วย OSCE เป็นการประเมินความสามารถ

ในการปฏิบัติการทางคลินิก ประกอบด้วย การซักประวัติ การวินิจฉัยโรค การรักษาพยาบาล หรือการวางแผนส่งต่อเมื่อเกินขีดความสามารถ โดยยึดหลักตามมาตรฐานแนวทางการปฏิบัติของแต่ละปัญหา

3. วัตถุประสงค์การทดสอบ (relative objectivity) การประเมินทักษะด้วย OSCE มีเป้าหมายหลักของการประเมินความสามารถทางคลินิก ประกอบด้วย ความพยายามที่จะลดความแตกต่างระหว่างผู้ให้คะแนน โดยผู้เข้าสอบจะได้รับการประเมินจากผู้ให้คะแนนที่ได้รับการฝึกการใช้แบบประเมินและการให้คะแนน และผู้เข้าสอบทั้งหมดจะได้รับโจทย์เดียวกัน เพื่อรับประกันได้ว่าผู้เข้าสอบทั้งหมดจะได้รับโอกาสที่เหมือนกัน

4. รูปแบบโครงสร้าง (structured format) การทดสอบ OSCE ต้องมีการกำหนดเนื้อหาหลักหรือทักษะที่ต้องการประเมินและรายละเอียดอื่น ๆ ล่วงหน้าอย่างชัดเจน และสามารถใช้ทดสอบนักศึกษาในสาขาวิชาที่หลากหลาย เนื่องจากการประเมินมีโครงสร้างตามที่ได้กำหนดไว้แล้ว ดังนั้น การทดสอบในครั้งเดียวสามารถทดสอบได้หลายสาขา เช่น ระบบหัวใจและหลอดเลือด ระบบผิวหนัง อุบัติเหตุหรือฉุกเฉิน เป็นต้น และสามารถทดสอบได้หลากหลายทักษะ เช่น การซักประวัติ การตรวจร่างกาย การแก้ปัญหา และทัศนคติ

5. ความยืดหยุ่น (flexibility) การประเมินทักษะนักศึกษาด้วย OSCE เป็นวิธีการที่สามารถนำไปใช้ได้หลากหลายสาขาวิชา เช่น ความรู้ทั่วไป ศัลยกรรม อายุรกรรม สามารถปรับใช้ได้ในทุกระยะของการศึกษา และสามารถปรับใช้ได้หลากหลายความต้องการ เช่น การประเมินผลหลักสูตร การสอบคัดเลือก การสอบประเมินผลความรู้ และสามารถปรับใช้ได้โดยขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น จำนวนของผู้ประเมินสถานที่สอบ

ในการสอบแบบ OSCE ในแต่ละทักษะไม่ควรจัดสถานีสอบเพียงสถานีเดียว หมายถึง ในทักษะเดียวกันควรมีสถานีสอบที่คล้ายคลึงกันอย่างน้อย 2 สถานี

ลักษณะเด่นของข้อสอบ OSCE

การประเมินนักศึกษาด้วยวิธีการ OSCE เหมาะสำหรับการประเมินความเชี่ยวชาญทักษะปฏิบัติเฉพาะด้าน ซึ่งมีลักษณะเด่นที่สำคัญ ดังนี้⁴

1. วัดการกระทำมากกว่าความรู้
2. วัดได้ทั้ง process และ product
3. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับจุดแข็งและจุดอ่อนของทักษะต่าง ๆ
4. การสร้างข้อสอบต้องใช้ educator ร่วมกับ expert
5. มีการประสานงานของหลายสาขาวิชาในการสอบบางประเภท เช่น comprehensive examination, national license
6. สามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนรู้ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร
7. มีความเที่ยง และความตรงด้านเนื้อหาสูง เพราะมีการวางบรรทัดฐานที่เป็นมาตรฐานล่วงหน้า

ข้อจำกัดของ OSCE⁴

1. ทักษะถูกประเมินเป็นส่วนๆ เนื่องจากระยะเวลาแต่ละสถานีสั้น จึงไม่สามารถประเมินในภาพรวมได้ ขาดความตรงด้านโครงสร้าง
2. ใช้ทรัพยากรสูงในการบริหารจัดการ ทั้งคน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ เนื่องจากต้องใช้สถานที่ที่กว้างขวางเพื่อจัดสถานี รวมทั้งการใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก

ขั้นตอนและวิธีการใช้ OSCE

หลักการพื้นฐานของ OSCE คือ การที่นักศึกษาแต่ละคนหมุนเวียนไปทดสอบตามสถานีสอบต่าง ๆ ซึ่งผู้ประเมินใช้เกณฑ์ที่กำหนดไว้ก่อนล่วงหน้ามาประเมินความสามารถทางคลินิกของนักศึกษาโดยใช้วิธีการสังเกต สถานีสอบสามารถประกอบด้วยวิธีการทดสอบรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการใช้คำตอบแบบเลือกตอบหรือคำตอบสั้น ๆ OSCE โดยส่วนใหญ่ใช้ “ผู้ป่วยมาตรฐาน หรือ ผู้ป่วยจำลอง (standard patient)” สำหรับสถานีสอบทักษะทางคลินิกต่าง ๆ เช่น การซักประวัติ ทักษะการตรวจร่างกาย ทักษะการให้คำปรึกษาศัลยกรรม เป็นต้น มีรายงานนำเสนอขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการประเมินความสามารถทางคลินิกด้วย OSCE ตัวอย่างเช่น El Darir และ Hamid⁶ นำเสนอขั้นตอนของ OSCE 3 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย 1) การสร้างสถานการณ์ทางคลินิกและแบบประเมิน 2) การจัดสอบ OSCE และ 3) การประเมินผล Katowa-Mukwato, Mwape, Kabinga-Makukula, Mweemba และ Maimbolwa⁷ นำเสนอขั้นตอน

ของ OSCE ซึ่งประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดความสามารถที่จะได้รับการประเมิน 2) การสร้างสถานการณ์ตามความสามารถที่กำหนด 3) การกำหนดและพัฒนาแบบประเมิน 4) การกำหนดสถานที่สอบ 5) การวางแผนด้านทรัพยากร 6) การเตรียมผู้ป่วยมาตรฐาน 7) การเตรียมสอบ OSCE และ 8) การจัดสอบ OSCE และ Zayyan⁵ ระบุว่าขั้นตอนหลักในการจัดสอบด้วย OSCE ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน 1) การกำหนดทีม OSCE 2) การกำหนดทักษะที่จะได้รับการประเมิน 3) การพัฒนาข้อสอบและแบบประเมิน 4) การสรรหาและการฝึกอบรมผู้ป่วยมาตรฐานหรือผู้ป่วยจำลอง และ 5) การจัดการสอบ

การประยุกต์ใช้การประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาล โดยใช้ OSCE สาขาวิชาการพยาบาลมารดาทารก และการผดุงครรภ์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนิจังหวัดนนทบุรี

การนำรูปแบบการประเมินโดยใช้ OSCE มาประยุกต์ใช้ในสาขาการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนิจังหวัดนนทบุรี เป็นการประเมินทักษะการปฏิบัติการพยาบาลให้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่ผ่านการเรียนภาคปฏิบัติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ 1 เป็นการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลเพื่อเลื่อนชั้นปี และนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ที่ผ่านการเรียนภาคปฏิบัติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ 2 เป็นการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลเพื่อสอบสำเร็จการศึกษา ส่งผลให้นักศึกษามีสมรรถนะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ มีทักษะการปฏิบัติการพยาบาล และมีการตัดสินใจทางคลินิกที่ถูกต้องเหมาะสมตามผลลัพธ์การเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีที่กำหนด การดำเนินการยึดตามหลักการสำคัญของการประเมินด้วย OSCE⁴ สำหรับขั้นตอนในการประเมินทักษะการปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ OSCE สาขาการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนิจังหวัดนนทบุรี มีการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ OSCE ประยุกต์ใช้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดความสามารถที่จะได้รับการประเมิน ผู้รับผิดชอบประชุมร่วมกับอาจารย์ผู้สอนในสาขา

วิชาสาขารพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ กำหนดทักษะการปฏิบัติการพยาบาลให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ทางการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 4 โดยแบ่งเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 มีทักษะการตรวจครรภ์ และทักษะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีทักษะการทำคลอด

2. การสร้างสถานการณ์ตามความสามารถที่กำหนด ผู้รับผิดชอบและอาจารย์ผู้สอนได้ร่วมกันทบทวนโจทย์สถานการณ์ และกำหนดระยะเวลาในการทำข้อสอบของแต่ละสถานี โดยกำหนดให้นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สถานีตรวจครรภ์ใช้เวลา 5 นาที สถานีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ใช้เวลา 5 นาที และนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สถานีการทำคลอดใช้เวลา 5 นาที

3. การกำหนดและทบทวนแบบประเมิน ผู้รับผิดชอบและอาจารย์ผู้สอนมีการทบทวนแบบประเมิน เป็นการให้คะแนนแบบตรวจสอบรายการ (Check list) โดยแบบตรวจสอบรายการนักศึกษาต้องทำได้มากกว่าร้อยละ 60 ถึงจะถือว่าสอบผ่านในสถานีนั้น ๆ

4. การกำหนดสถานที่สอบ มีการแบ่งห้องสอบและห้องรอสอบของนักศึกษา โดยได้แยกสถานที่ออกจอกันอย่างชัดเจน และมีสัญญาณเตือนหมดเวลาแต่ละสถานีสอบทุก 5 นาทีจากส่วนกลาง

5. การวางแผนด้านทรัพยากร ผู้รับผิดชอบได้มีการประชุมวางแผนกับอาจารย์ผู้สอน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสอบ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดสอบวันที่ เวลา นอกจากนี้ ได้มีการเตรียมอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการสอบแต่ละสถานี โดยอาจารย์ผู้สอนแต่ละท่านจะเข้าประจำสถานีที่ตนเองรับผิดชอบ ตรวจสอบความครบถ้วนของสถานการณ์จำลองที่เป็นโจทย์คำถาม วัสดุ อุปกรณ์ในแต่ละสถานีสอบสำหรับเจ้าหน้าที่มีทั้งหมด 4 คน โดยเจ้าหน้าที่ 2 คนแรกจะทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกและควบคุมเวลาในการสอบ การดูแลนักศึกษาให้เดินตามแผนผังที่กำหนดในแต่ละสถานี ส่วนเจ้าหน้าที่อีก 2 คน จะเป็นผู้คุมนักศึกษาระหว่างรอสอบและหลังสอบเสร็จ

6. การจัดสอบ OSCE ในสาขาการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ ได้กำหนดให้มีการประเมินทักษะการปฏิบัติการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์

ชั้นปีที่ 3 ที่ผ่านการฝึกภาคปฏิบัติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ 1 โดยประเมินทักษะการตรวจครรภ์ และทักษะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ส่วนนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ที่ผ่านการฝึกภาคปฏิบัติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ 2 ประเมินทักษะการทำคลอด สำหรับการจัดสอบนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 จำนวน 160 คน และนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 จำนวน 160 คนนั้น ได้แบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 10-12 คน นักศึกษาทุกคนจะหมุนเวียนมาสอบในสถานีการประเมินทักษะการตรวจครรภ์ สถานีการประเมินทักษะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และสถานีการประเมินทักษะการทำคลอด โดยในแต่ละสถานีจะแบ่งเป็นสถานีย่อยจำนวน 2 สถานี เพื่อให้เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา ทั้งนี้กำหนดให้ใช้เวลาในการสอบสถานีละ 5 นาที โดยมีอาจารย์ประจำสถานีเป็นผู้ประเมินนักศึกษา นักศึกษาที่เข้าสอบจะทยอยเข้ามาสอบครั้งละ 1 คน จนครบตามจำนวนนักศึกษาแต่ละกลุ่ม ส่วนนักศึกษาที่ยังไม่เข้าสอบจะอยู่นอกสถานที่สอบ

ผลการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาล นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 มีการประเมินทักษะ 2 ทักษะ ได้แก่ ทักษะการตรวจครรภ์ และทักษะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผลการประเมินพบว่า ทักษะการตรวจครรภ์จากนักศึกษาจำนวน 160 คน สอบผ่าน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 87.50 และทักษะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สอบผ่าน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 90.62 ส่วนผลการประเมินทักษะการปฏิบัติการพยาบาล นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 มีการประเมินทักษะการทำคลอด ผลการประเมินพบว่า จากนักศึกษาจำนวน 160 คน สอบผ่าน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 สำหรับนักศึกษาที่ไม่ผ่านเกณฑ์นำมาสอนซ่อมเสริมทักษะแล้วจัดสอบทักษะตามที่กำหนดอีกครั้งจนผ่านเกณฑ์ จะเห็นได้ว่า จากการถอดบทเรียนการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดย OSCE อาจารย์ผู้สอนมีความคิดเห็นว่าเป็นการประเมินนักศึกษารายบุคคลที่ดี สามารถบอกได้ว่านักศึกษาคนไหนขาดทักษะด้านใด มีผลลัพธ์การเรียนรู้ตามชั้นปีที่กำหนดหรือไม่ ทำให้อาจารย์ผู้สอนเห็นทักษะที่บกพร่องของนักศึกษาที่ไม่ผ่านเกณฑ์ แล้วอาจารย์สามารถสอนซ่อมเสริมทักษะ เพื่อให้ศึกษามีผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่กำหนด

และอาจารย์เห็นประเด็นส่วนใหญ่ที่นักศึกษาไม่ผ่านเกณฑ์ แล้วนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ภาคทฤษฎี การเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นฝึกภาคปฏิบัติ และการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติต่อไป ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Ekthamasuth, Taweasuk และ Chojjoho⁸ ที่พัฒนารูปแบบการสอบทักษะทางคลินิก โดยใช้ OSCE วิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ 2 พบว่า เป็นการทดสอบที่วัดความสามารถในการปฏิบัติทางคลินิกและความรู้ของบุคคลได้จริงครอบคลุมทุกด้านทั้งการปฏิบัติและทฤษฎี จากการวิเคราะห์ขั้นตอนในการประเมินทักษะการปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ OSCE ขั้นตอนการสร้างสถานการณ์ตามความสามารถที่กำหนดของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ควรเพิ่มสถานการณ์การอ่านผลการตรวจพิเศษ NST เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะวิชาของรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ 2 และจากการถอดบทเรียนนักศึกษามีความคิดเห็นว่า สถานการณ์จำลองที่เป็นข้อสอบทุกสถานีสามารถประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลมารดาและทารกได้ สามารถประเมินได้มากกว่าการสอบข้อเขียน ช่วยให้สามารถประเมินตนเองได้ว่าสามารถนำความรู้จากภาคทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด และทำให้ทราบข้อบกพร่องของตนเองว่าควรปรับปรุงในทักษะการพยาบาลใดบ้าง ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Lohapaboonkul และ Palakarn⁹ ศึกษาเกี่ยวกับผลการใช้รูปแบบการสอบ OSCE เพื่อประเมินความรู้และทักษะทางคลินิกด้านการรักษาโรคเบื้องต้นและการรับรู้ของอาจารย์ที่เลี้ยงต่อทักษะทางคลินิกของนักศึกษา พบว่า การใช้รูปแบบการสอบ OSCE ในวิชาการรักษาโรคเบื้องต้นสามารถประเมินทักษะทางคลินิก และความรู้ของนักศึกษาได้จริง จำแนกความสามารถในการปฏิบัติได้ สามารถบอกได้ว่านักศึกษาคนใดขาดทักษะใด และนำไปซ่อมเสริมทักษะที่ยังไม่ผ่านตามจุดประสงค์ของนักศึกษาเป็นรายบุคคล นอกจากนี้ นักศึกษายังให้ข้อเสนอแนะว่าภายหลังสอบเสร็จควรมีการเฉลยแนวปฏิบัติที่ถูกต้องในแต่ละสถานการณ์จำลอง เพื่อให้ นักศึกษาเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติต่อไป และควรจัดให้มีการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ OSCE ก่อนการฝึกภาคปฏิบัติ จะสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติการพยาบาลให้นักศึกษา เพราะภายหลังการประเมินทักษะการปฏิบัติการ

พยาบาลโดยใช้ OSCE อาจารย์ให้ข้อเสนอแนะแก่นักศึกษานักศึกษาสามารถนำข้อเสนอแนะที่ได้จากอาจารย์ไปปรับปรุงก่อนขึ้นฝึกภาคปฏิบัติ และนักศึกษามีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าหากเป็นไปได้ต้องการให้มีผู้ช่วยมาตรฐานในสถานที่สามารถจัดหาได้ เช่น การตรวจครรภ์ หรือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

การประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ OSCE เป็นวิธีการประเมินผลที่ดีวิธีหนึ่งของการศึกษาภาคปฏิบัติ จึงควรนำมาใช้ประเมินนักศึกษาในรายวิชาการพยาบาล เพื่อประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลหรือวัดความรู้รอบคอบของนักศึกษาในการเลื่อนชั้นปีหรือสำเร็จการศึกษา นอกจากนี้ ควรจัดให้มีการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ OSCE ก่อนขึ้นฝึกภาคปฏิบัติ เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนฝึกภาคปฏิบัติและสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานของนักศึกษา ในการประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ OSCE ควรวิเคราะห์ความสามารถนักศึกษาเพื่อกำหนดทักษะที่ประเมิน สร้างสถานการณ์จำลองที่สอดคล้องกับทักษะที่กำหนด ทบทวนแบบประเมินให้ทันสมัย กำหนดสถานที่สอบที่เหมาะสม ทำความเข้าใจทีมผู้สอน เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา แล้วดำเนินการสอบตามที่กำหนดโดยแบ่งเป็นสถานีย่อยอย่างน้อย 2 สถานี เพื่อให้เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา สำหรับสถานการณ์จำลองบางสถานการณ์หากเป็นไปได้ถ้าจัดเป็นผู้ช่วยมาตรฐานจะทำให้ นักศึกษาเกิดการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

บทสรุป

OSCE เป็นเครื่องมือการประเมินที่สามารถสะท้อนทักษะของนักศึกษาได้ดี สามารถประเมินทักษะปฏิบัติการพยาบาลได้จริง จำแนกความสามารถในการปฏิบัติของนักศึกษาได้ดี ดังนั้น ในการเรียนการสอนทางการพยาบาล ควรนำการประเมินทักษะการปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้ OSCE มาใช้ประเมินทักษะนักศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นของนักศึกษาให้มีผลลัพธ์การเรียนรู้ตามขั้นปีที่กำหนดตามหลักสูตร มีสมรรถนะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ มีทักษะปฏิบัติการพยาบาล มีการตัดสินใจทางคลินิกที่ถูกต้องเหมาะสมตามมาตรฐานการเรียนรู้ และให้การพยาบาลที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

References

1. Ministry of Education. The Announcement of Thai Qualifications Framework for Higher Education in Nursing B.E. 2560, Government Gazette; 2017. (in Thai)
2. Inkaew T, Pakanta I. Objective Structured Clinical Examination (OSCE): Application in nursing practicum. *Journal of Nursing and Health Sciences* 2017;11(3):1-7. (in Thai)
3. Hosseini SA, Fatehi N, Eslamaian J, Zamani M. Reviewing the nursing students' view toward OSCE test. *Iran J Nurs Midwifery Res* 2011;16(4):318-20.
4. Praboromarajchanok Institute for Health Workforce Development. A Guideline of clinical skills assessment with objective structured clinical examination (OSCE) of the Bachelor of Nursing Program Nursing College under the Praboromarajchanok Institute. Nonthaburi: Yutharin Printing; 2016. (in Thai)
5. Zayyan M. Objective structured clinical examination: the assessment of choice. *Oman Med J* 2011;26(4):219-22.
6. ElDarir SA, Abd el Hamid NA. Objective structured clinical evaluation (OSCE) versus traditional clinical students achievement at maternity nursing: a comparative approach. *IOSR-JDMS* 2013;4(3):63-8.
7. Katowa-Mukwato P, Mwape L, Kabinga-Makukula M, Mweemba P, Maimbolwa MC. Implementation of objective structured clinical examination for assessing nursing students' clinical competencies: lessons and implications. *Creative Education* 2013; 4 (10A): 48-53.
8. Ekthamasuth C, Taweasuk P, Chojjoho R. The development of objective-structured clinical examination instrument in Maternal and Newborn Nursing and Midwifery Practicum II. *Journal of Boromarajanani College of Nursing, Bangkok* 2017;33(3):27-37. (in Thai)
9. Lohapaiboonkul N, Palakarn B. The effects of an objective structured clinical examinations (OSCEs) test to evaluate the knowledge and clinical skills in basic medical treatment and perceive of preceptors from community of the clinical skills of nursing students. *Nursing Journal of the Ministry of Public Health* 2014;23(3):24-34. (in Thai)